

DOMINIK BIERECKI

Konsekwencje prawne opatrzenia danych podpisem osobistym w stosunku do innego podmiotu niż podmiot publiczny

Legal consequences of signing data with a personal signature in relation to an entity other than a public entity

Accordingly to Polish regulation on ID card, the electronic layer of the ID card contains a personal signature certificate along with the signature data. The personal signature is an advanced electronic signature under eIDAS. Due to parties agreement the personal signature can become an equivalent of the handwritten signature. This results in fulfilling the requirement of a written form of a legal action reserved *ad solemnitatem*, *ad probationem* or *ad eventum*.

DOMINIK BIERECKI, Doktor habilitowany nauk prawnych, Profesor Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, Adwokat
ORCID 0000-0001-6993-3974, e-mail: dominik.bierecki@upsl.edu.pl

SŁOWA KLUCZOWE: podpis osobisty,
zaawansowany podpis elektroniczny,
forma czynności prawnej

KEY WORDS: personal signature,
advanced electronic signature,
form of a legal action

1 | Cel i teza badawcza

Celem artykułu jest analiza przewidzianej przez art. 12d ust. 2 ustawy z 6 sierpnia 2010 r. o dowodach osobistych^[1] (u.d.o.) regulacji podpisu osobistego, która przewiduje skutki cywilnoprawne równoważne złożeniu podpisu własnoręcznego. Zgodnie z tym przepisem, strony czynności prawnej mogą wyrazić zgodę na to, że opatrzenie danych podpisem osobistym wywoła skutek prawny równoważny złożeniu podpisu własnoręcznemu. Teza badawcza artykułu stanowi, że regulacja podpisu osobistego uzależnia od porozumienia stron czynności prawnej wystąpienie skutku prawnego w postaci zachowania formy pisemnej czynności prawnej.

2 | *Pactum de forma* dotyczące podpisu osobistego

Zgodnie z art. 12a ust. 1 pkt 3 u.d.o., warstwa elektroniczna dowodu osobistego zawiera certyfikat podpisu osobistego wraz z danymi do składania podpisu. Na gruncie prawa administracyjnego, opatrzenie danych podpisem osobistym wywołuje w stosunku do podmiotu publicznego skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu (art. 12d ust. 1 u.d.o.). Regulacja ta koresponduje z art. 27 eIDAS^[2] ust. 1, w zakresie w jakim przepis ten stanowi, że państwo członkowskie uznaje zaawansowane podpisy elektroniczne do korzystania z usługi online oferowanej przez podmiot sektora publicznego lub w jego imieniu. Ustawodawca przewidział także cywilnoprawny skutek opatrzenia danych podpisem osobistym. Artykuł 12d ust. 2 u.d.o. stanowi, że opatrzenie danych podpisem osobistym wywołuje skutek prawny równoważny podpisowi własnoręcznemu w stosunku do innego podmiotu niż podmiot publiczny, jeżeli obie strony wyrażą na to zgodę. Wykładnia celowościowa prowadzi do wniosku, że chodzi tu o dane zawarte w dokumencie elektronicznym (stanowiące treść oświadczenia

¹ Dz.U. z 2022, poz. 671 t.j. ze zm.

² Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 910/2014 z 23.7.2014 r. w sprawie identyfikacji elektronicznej i usług zaufania w odniesieniu do transakcji elektronicznych na rynku wewnętrznym oraz uchylające dyrektywę 1999/93/WE (Dz.Urz. UE L 257, s. 73).

woli w postaci elektronicznej), który jest opatrzony podpisem osobistym, a nie o dane dotyczące osoby oraz dane dotyczące dowodu osobistego (art. 12a ust. 1 pkt 1 lit. a – m u.d.o.).

Na gruncie art. 12d ust. 2 u.d.o., ustawodawca nie przewiduje skutku prawnego złożenia podpisu osobistego w postaci zachowania elektronicznej formy czynności prawnej, która jest równoważna z formą pisemną (art. 78³ § 2 k.c.^[3], por. art. 25 ust. 2 eIDAS). Podpis osobisty nie jest kwalifikowanym podpisem elektronicznym w rozumieniu art. 3 pkt 12 eIDAS. Jest to zaawansowany podpis elektroniczny, w znaczeniu art. 3 pkt 11 i art. 26 eIDAS (art. 2 ust. 1 pkt 9 u.d.o.)^[4]. Regulacja art. 12d ust. 2 u.d.o. nie jest również podobna do art. 7 ust. 1 i 3 PrBank^[5] w zw. z § 2 pkt 1 i § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 9 marca 2020 r. w sprawie dokumentów związanych z czynnościami bankowymi, sporządzanych na elektronicznych nośnikach danych^[6]. Według tych przepisów: 1) oświadczenia woli związane z dokonywaniem czynności bankowych mogą być składane w formie elektronicznej, 2) forma ta spełnia wymagania formy pisemnej, 3) zachowanie elektronicznej formy czynności bankowej wymaga zapisania w dokumencie elektronicznym danych związanych z tą czynnością i opatrzenia dokumentu podpisem elektronicznym, 4) przez podpis elektroniczny należy rozumieć kwalifikowany podpis elektroniczny lub inny podpis elektroniczny (zaawansowany podpis elektroniczny w rozumieniu art. 3 pkt 11 eIDAS) zgodny z umową stron^[7]. Analogiczną regulację, również niepodobną do art. 12d ust. 2 u.d.o., wyrażają art. 3a ust. 1 i 3 u.s.koK^[8] oraz § 2 pkt 1 i § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 27 grudnia 2017 r. w sprawie dokumentów związanych z czynnościami spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych

³ Ustawa z 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny, Dz.U. z 2023, poz. 1610 t.j. ze zm.

⁴ Maria Kaczorowska, *Analiza prawnoporównawcza w kontekście propozycji normatywnego rozszerzenia zakresu art. 781 k.c. poprzez umożliwienie zachowania formy elektronicznej czynności prawnej w przypadku złożenia oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenia go podpisem osobistym ze skutkiem równoważnym z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej* (Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 2022), 13–14.

⁵ Ustawa z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe, Dz.U. z 2022, poz. 2324 t.j. ze zm.

⁶ Dz.U. z 2020, poz. 476.

⁷ Zob. Barbara Bajor, „art. 7” w *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych* (Warszawa: Wolter Kluwer, 2020), Nt 2.

⁸ Ustawa z 5 listopada 2009 r. o spółdzielczych kasach oszczędnościowo – kredytowych, Dz.U.2023.1278 t.j. ze zm.

sporządzanych na informatycznych nośnikach danych^[9]. Także na gruncie tych przepisów dotyczących formy elektronicznej czynności spółdzielczych kas oszczędnościowo – kredytowych (skok) możliwa jest umowa stron określająca inny podpis elektroniczny niż kwalifikowany podpis elektroniczny, którego złożenie (opatrzenie dokumentu zawierającego dane związane z czynnością skok) powoduje spełnienie wymagań dla formy pisemnej. W omawianych wypadkach czynności bankowych i czynności skok dochodzi jednak do zachowania formy elektronicznej czynności prawnej^[10].

Wydaje się, że w wyniku skorzystania z dyspozycji normy prawnej z art. 12 ust. 2 u.d.o. i zrównania skutku prawnego złożenia podpisu osobistego z podpisem własnoręcznym na mocy porozumienia stron czynności prawnej dochodzi do zachowania formy pisemnej czynności prawnej^[11]. Do zachowania pisemnej formy czynności prawnej wystarcza bowiem złożenie własnoręcznego podpisu na dokumencie obejmującym treść oświadczenia woli (art. 78 § 1 k.c.). Na gruncie art. 12d ust. 2 u.d.o. ustawodawca przewidział fikcję prawną zachowania formy pisemnej dla czynności prawnej, w której oświadczenie woli złożone zostało postaci elektronicznej (art. 60 *in fine* k.c.). Inne przedstawione w piśmiennictwie stanowisko zakłada, że zrównanie podpisu osobistego z podpisem własnoręcznym prowadzi do wykształcenia szczególnego rodzaju formy dokumentowej (*quasi*-dokumentowej) o skutku równoważnym formie pisemnej^[12]. Dopiero zmiana legislacyjna, np. nowelizacja art. 78¹ k.c., prowadziłyby do objęcia zakresem pojęcia formy elektronicznej oświadczeń woli złożonych w postaci elektronicznej i opatrzonych podpisem osobistym^[13]. Zrównanie

⁹ Dz.U. z 2023, poz. 2126 t.j.

¹⁰ Zob. wyrok SA w Gdańsku z 17 listopada 2020 r., V Aca 434/20, Lex.

¹¹ Wydaje się, że podobne stanowisko zajmuje Marcin Kępa et. al., „art. 12d”, w *Ustawa o dowodach osobistych. Komentarz* (Warszawa: C.H. Beck, 2021), Nt 8.

¹² Artur Kruszewski, „Nowe dowody osobiste a forma oświadczenia woli”, *Przegląd Prawa Handlowego*, nr 11 (2020), 48–49. Stanowisko to przyjmuje Kaczorowska, *Analiza prawno porównawcza w kontekście propozycji normatywnego rozszerzenia zakresu art. 781 k.c. poprzez umożliwienie zachowania formy elektronicznej czynności prawnej w przypadku złożenia oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenia go podpisem osobistym ze skutkiem równoważnym z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej*, 15.

¹³ Zob. Kaczorowska, *Analiza prawno porównawcza w kontekście propozycji normatywnego rozszerzenia zakresu art. 781 k.c. poprzez umożliwienie zachowania formy elektronicznej czynności prawnej w przypadku złożenia oświadczenia woli w postaci*

z podpisem własnoręcznym innych rodzajów podpisu elektronicznego niż podpis kwalifikowany nie jest bowiem sprzeczne z eIDAS^[14].

Należy jednak zwrócić uwagę, że regulacja art. 12d ust. 2 u.d.o. zasada się na odesłaniu w zakresie skutku prawnego złożenia podpisu osobistego między stronami czynności prawnej do art. 12d ust. 1 u.d.o., który na gruncie prawa administracyjnego zrównuje skutki prawne złożenia podpisu osobistego ze złożeniem podpisu własnoręcznego. Ustawodawca przewiduje zastosowanie na gruncie prawa cywilnego skutków występujących w stosunku administracyjnoprawnym. Nie przewiduje ustanowienia nowego rodzaju formy czynności prawnej – formy *quasi*-dokumentowej. Przewidziane zrównanie skutków prawnych powoduje, że opatrzenie danych podpisem osobistym podlega subsumpcji pod hipotezę normy prawnej określającej skutek złożenia podpisu własnoręcznego w postaci zachowania formy pisemnej (art. 78 § 1 k.c.).

Zachowanie za pomocą podpisu osobistego pisemnej formy oświadczenia woli zostało uzależnione od *pactum de forma* (art. 76 k.c.)^[15]. Nie jest możliwe wystąpienie incydentalnej formy pisemnej przez złożenie podpisu osobistego. Natomiast, złożenie przez jedną stronę oświadczenia woli opatrzonego podpisem osobistym a przez drugą podpisu własnoręcznego i wymiana dokumentów spowoduje zawarcie umowy w formie dokumentowej (art. 77² k.c.). Jednakże, w tej sytuacji dojdzie do zawarcia umowy w formie pisemnej jeżeli strony wyrażą zgodę, że oświadczenie jednej z nich, które jest opatrzone podpisem osobistym wywołuje skutek równoważny podpisowi własnoręcznemu. Ponieważ art. 12d ust. 2 u.d.o. wymaga *pactum de forma* dla wywołania przez złożenie podpisu osobistego skutku równoważnego podpisowi własnoręcznemu, zastosowanie tej regulacji jest możliwe wyłącznie do dwustronnych czynności prawnych lub jednostronnych czynności prawnych dokonywanych w wykonaniu uprawnienia wynikającego ze wcześniejszej umowy, w której strony przewidziały skutek równoważności złożenia w jednostronnej czynności prawnej podpisu osobistego z podpisem własnoręcznym.

elektronicznej i opatrzenia go podpisem osobistym ze skutkiem równoważnym z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej, 32–35.

¹⁴ Wojciech Kocot, „Dalsza modernizacja kodeksowej regulacji formy pisemnej czynności prawnej”, *Przegląd Prawa Handlowego*, nr 10 (2016), 14.

¹⁵ Na temat *pactum de forma* (zwane także *negotium de forma*) zob. Mateusz Grochowski, *Skutki braku zachowania formy szczególnej oświadczenia woli* (Warszawa: C.H. Beck, 2017), 21–27.

Przewidziany przez art. 12d ust. 2 u.d.o. skutek równoważności podpisu osobistego z podpisem własnoręcznym powoduje zachowanie wymogu formy pisemnej czynności prawnej zastrzeżonej pod rygorem nieważności (*ad solemnitatem*), dla celów dowodowych (*ad probationem*), dla wywołania określonych skutków prawnych (*ad eventum*). Pomimo więc, że regulacja art. 12d ust. 2 u.d.o. *expressis verbis* odnosi się do formy czynności prawnej od strony technicznoprawnej (własnoręczności podpisu), dotyczy ona skutku równoważnego formie pisemnej od strony skuteczności prawnej^[16]. Powoduje to, że zachowanie podpisu własnoręcznego przez złożenie podpisu osobistego nie może dotyczyć własnoręczności podpisu na akcie notarialnym lub poświadczonym dokumencie^[17] (art. 92 § 1 pkt 8, art. 96 pkt 1 PrNot^[18]). *Pactum de forma* w zakresie zachowania formy pisemnej umowy przez złożenie podpisu osobistego wywołuje także konsekwencje prawne dotyczące wymogu zachowania formy pisemnej dla uzupełnienia lub zmiany umowy (art. 77 § 1 k.c.) i wymogu zachowania formy dokumentowej dla rozwiązania umowy za zgodą obu stron, odstąpienia od niej albo jej wypowiedzenia (art. 77 § 2 k.c.).

Należy zauważyć, że opatrzenie danych podpisem osobistym umożliwia złożenie oświadczenia woli w formie pisemnej przez osobę nie mogącą pisać w inny sposób niż przewidziany w art. 79 k.c. Powstaje pytanie, jaki jest stosunek art. 12d ust. 2 u.d.o. i art. 79 k.c.? Wydaje się, że przepisy te pozostają ze sobą w stosunku *lex specialis* (art. 12d ust. 2 u.d.o.) – *lex generalis* (art. 79 k.c.). Jest tak, mimo że z art. 12d ust. 2 u.d.o. wynika norma dyspozytywna, która przyznaje kompetencję umowną do zawarcia *pactum*

¹⁶ W nauce prawa cywilnego wyróżnia się pojęcia formy czynności prawnej od strony skuteczności prawnej i od strony technicznoprawnej. Od strony skuteczności prawnej (rygorów, pod którymi jest zastrzeżona forma czynności prawnej) należy wyróżnić formę czynności prawnej zastrzeżoną pod rygorem nieważności (*ad solemnitatem*), dla celów dowodowych (*ad probationem*), dla wywołania określonych skutków prawnych (*ad eventum*) i na potrzeby wpisu do księgi wieczystej (*ad intabulationem*). Natomiast formami czynności prawnej od strony technicznoprawnej są forma ustna, forma dokumentowa, forma pisemna, forma elektroniczna, forma pisemna z podpisami notarialnie poświadczonymi i forma aktu notarialnego. Zob. Adam Jedliński, „art. 73”, w *Kodeks cywilny. Komentarz*, t. 1, Część ogólna, red. A. Kidyba (Warszawa: Wolters Kluwer, 2009), 519 – 521. Por. Grochowski, *Skutki braku zachowania formy szczególnej oświadczenia woli*, 51–52.

¹⁷ Dłatego że złożeniem podpisu osobistego strony nie mogą wiązać zachowania wymogu formy *ad intabulationem* (art. 31 ustawy z 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, Dz.U. z 2023, poz. 1984 t.j. ze zm.).

¹⁸ Ustawa z 14 lutego 1991 r. – Prawo o notariacie, Dz.U. z 2022, poz. 1799 t.j. ze zm.

de forma dotyczącego podpisu osobistego. Dopiero skorzystanie z tej kompetencji i zastosowanie art. 12d ust. 2 u.d.o. powoduje, że wyłączone jest zastosowanie wymogów z art. 79 k.c. do złożenia oświadczenia woli przez osobę nie mogącą pisać¹⁹.

3 | Podsumowanie

Ustawodawca nie wprowadził normy prawnej, która wiązałaby złożenie podpisu odpowiadającego wymogom zaawansowanego podpisu elektronicznego – podpisu osobistego z zachowaniem odrębnej formy czynności prawnej, zrównanej w skutkach z formą pisemną. Przepisy eIDAS stanowią o równoważności skutków prawnych kwalifikowanego podpisu elektronicznego z podpisem własnoręcznym (art. 25 ust. 2 eIDAS). W związku z tą regulacją, ustawodawca polski ustanowił, że złożenie kwalifikowanego podpisu elektronicznego powoduje zachowanie formy elektronicznej i zrównał w skutkach prawnych formę elektroniczną z formą pisemną (art. 78¹ § 1–2 k.c.). Inny sposób uregulowania ustawodawca przyjął w wypadku podpisu osobistego, gdyż nie związał jego złożenia z zachowaniem odrębnego rodzaju formy czynności prawnej. Natomiast, umożliwił stronom utożsamienie skutku złożenia podpisu osobistego z podpisem własnoręcznym, a przez to zachowanie formy pisemnej czynności prawnej na podstawie *pactum de forma*.

Bibliografia

Bajor, Barbara, Lechosław Kociucki, Jędrzej M. Kondek, Katarzyna Królikowska, *Prawo bankowe. Komentarz do przepisów cywilnoprawnych*. Warszawa: Wolter Kluwer, 2020).

¹⁹ Natomiast, art. 79 k.c. nie wchodzi w ogóle w grę w wypadku zachowania formy elektronicznej (przez podpis kwalifikowany), gdyż przepis ten dotyczy złożenia oświadczenia woli w formie pisemnej (a ta jest odrębną formą czynności prawnej od formy elektronicznej).

- Grochowski, Mateusz. *Skutki braku zachowania formy szczególnej oświadczenia woli*. Warszawa: C.H. Beck, 2017.
- Jedliński, Adam. „art. 73”. W *Kodeks cywilny. Komentarz, t. 1, Część ogólna*, red. A. Kidyba, 516–522. Warszawa: Wolters Kluwer, 2009.
- Kaczorowska, Maria, *Analiza prawnoporównawcza w kontekście propozycji normatywnego rozszerzenia zakresu art. 78¹ k.c. poprzez umożliwienie zachowania formy elektronicznej czynności prawnej w przypadku złożenia oświadczenia woli w postaci elektronicznej i opatrzenia go podpisem osobistym ze skutkiem równoważnym z oświadczeniem woli złożonym w formie pisemnej*. Warszawa: Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, 2022.
- Kępa, Marcin, Grzegorz Krawiec, Agata Nodźak, Joanna Podgórska-Rykała, *Ustawa o dowodach osobistych. Komentarz*. Warszawa: C.H. Beck, 2021.
- Kocot, Wojciech. „Dalsza modernizacja kodeksowej regulacji formy pisemnej czynności prawnej”, *Przegląd Prawa Handlowego*, nr 10 (2016), 5–16.
- Kruszewski, Artur. „Nowe dowody osobiste a forma oświadczenia woli”, *Przegląd Prawa Handlowego*, nr 11 (2020), 46–52.

